

Mužská košeľa zo Zliechova

Z bohatej zbierky tradičného ľudového odevu vo Vlastivednom múzeu v Považskej Bystrici sme tentokrát vybrali mužskú košeľu zo Zliechova. Predstavuje ukážku rozsiahle zdobenej odevnej súčiastky. Košeľa je vyšívaná priamo na plátne – nejde o samostatnú, odnímateľnú náprsenku.

Zliechovský ľudový odev náleží k variantu čičmianskeho; spolu s ním a valaskobelianskym tvorí celok s ornamentálne bohatou a esteticky pôsobivou výšivkou. Staršia domáca etnografická literatúra považovala uvedené kroje za okruh najstaršej zachovalej ľudovej kultúry na Slovensku. Mužský odev s v uvedených obciach prestal nosiť omnoho skôr (po prvej svetovej vojne) ako ženský. Výnimku predstavovalo zopár najstarších obyvateľov, ktorí nechodili za prácou do sveta a odmietli sa preobliecť.

Košeľa je ušitá z ľanového plátna. Jej strih je vertikálne riešený. Pri vertikálnom princípe strihu a šitia košeľe tvoril predný a zadný diel drieku jeden súvislý, priečne preložený pás. Šírka plátna bola totožná so šírkou košeľe. V mieste preloženia bol vystrihnutý otvor pre hrdlo. V strede predného dielu sa nachádzal rozparok. Vertikálne riešenie strihu košeľe býva označované tiež ako navliekací princíp alebo tzv. pončo strih.

V Čičmanoch sa zachovali správy o domácky vyrábaných prstencových sponách z mosadzného plechu, slúžiacich v 19. storočí na zapínanie rozparku. Možno predpokladať, že boli rozšírené taktiež v Zliechove. Nahradili ich ručne pletené šnúrkami – *šnůrečki*, ktorých farebnosť sa zhodovala s farebnosťou výšivky. Šnúrkami boli ukončené strapcami alebo brmbolcami.

Podľa materiálu a spôsobu zhotovenia je zrejmé, že ide o košeľu určenú na sviatočné dni. Pracovnú košeľu charakterizovala výšivka žiadna prípadne omnoho skromnejšia, a tlmených, svetlých farieb. Ozdobou našej zliechovskej mužskej košeľe je vyšívaný golier, pásy farebnej paličkovanej čipky spájajúce rukávy s telom košeľe, pásy rovnakej čipky našité na koncoch rukávov a opulentná výšivka okolo výstrihu pod krkom na prednom dieli.

Techniky používané pri výzdobe ženských rukávov sa uplatnili aj na mužskej košeli. Išlo predovšetkým o hladkovanie, krížikový steh, mriežky a prelamovanie, hrachovinku a ďalšie. V prípade uvedenej košeľe dominuje vzor *srdcá*, vyskytujúci sa na golieri, na hrudi a na koncoch rukávov. Kombinácia troch farieb (bledooranžová, pomarančová a bordová) výšivky pôsobí veľmi efektne. Farebnosť výšivky napovedá, že ide o košeľu určenú pre mládenca alebo mladého ženatého muža.